

Trésor des proverbes français

Auteur(s) : Garnier, Philippe

Généralités

Titre long de la première édition identifiée (ou autre édition)*Thesaurus adagiorum gallico-latinorum redditorum un usum utriusque linguæ studiosorum, ex variis cùm recentioribus, tùm antiquioribus authoribus collectorum tempori & alphabeto accommodatorum. Tresor des proverbes françois expliqués en latin pour ceux qui sont curieux & amateurs de ces deux langues, mis par ordre de l'alphabet pour plus grande facilité, avec une table des matieres. Per Philippum Garnerium Aurelianum Gallum, Linguæ Francicæ in celeberrima Giessensium Academia Professore ordinarius* (Dominici Custodis, 1612)

Information sur l'auteur ou les auteurs

- [Garnier, Philippe](#)
- philologue

Date de la première publication de l'œuvre1612

Transcription et analyse des péritextes

Transcription des péritextes de toutes les éditions

- Nobilitate, amplitudine atque vario rerum usu excellentissimis vitis Domino Ioanni à Wouweren, & Domino Ioanni à Witten, Illustrissimorum Holsatiae & Megapolitanorum Ducum respectivè Consiliariis dignissimis, Patronis suis quovis honoris, & officiorum cultu unicè demerendis. [Dominici Custodis, 1612]
Sicut et Nobilissimis, eruditione at virtute politissimis viris juvenibus, Domino Ulrico Eberhardo à Buffeck compatri suo dilectissimo, Domino Volperto Danieli Schenck in Schweinsberg, & Domino Ioanni Christophoro Gogrebe in Niedersifelt, amicis suis perplurimum colendis.
Quantus in omni optimè constituta Republica linguarum usus (* 2 r°) quanta earumdem necessitas, quantò denique eadem nobilioribus ornamento sint, nobilissimè exprimitur, cum sole destitutos esse eos optimi quivis arbitrentur, qui linguarum peritiam ex optimè constitutis Rebuspubl. auferunt. Quid enim, quaeso, nobis medullam religionis & fidei recludit, an non fundamenta linguarum ? Quid nos cum exteris conjungit, an non linguarum usus ? Et ut

horum plurima praeteream, quid ultimò viam ad longè diffitas partes nobis sternit, an non harum cognitio ? Quid verò à supradictis nos feiungit, an non prava ignorantia ? O igitur terque quaterque beatum qui his se totum consecravat, atque nullo quantumvis intenso se ab his abstrahi passus est labore. Noverunt hoc qui sub Turcica aliorumve Tyrannide ca- (* 2 v°) ptivi sunt detenti, experti sunt, qui cum his & aliis negotiationes terrâ marive exercuerunt. Illorum enim perplurimos linguarum peritia libertate, interdum etiam divitiis donavit, horum opes & bona adauxit. Quas verò in omni studiorum cursu commoditates cognitio linguarum, imprimis Gallicae adferat, Mathematicum cultores testabuntur. Haec & alia me adduxerunt, ut post alias lucubrationes (ex quibus non exiguum Almae Germaniae flori fructum accessisse perdidici) me ad Adagiorum in vita omni modo obviorum opus conficiendum accingerem. Quamvis enim ab otio praesenti operi condigno, procul satis abfuerim, supersedere tamen non potui, quin petitis nobilissimorum, clarissimorumque dominorum locum relinquerem. (* 3 r°) Conquisita itaque ex variis tum authoribus, cum vitae & colloquiorum necessitatibus in unum fasciculum comportavi, tali modo, ut omnis generis conditionis hominibus facillè ea inservire possint.

Vos itaque, eruditione atque rerum usu, praeclarissimi atque nobilissimi Domini, vos, inquam, com non tantum stili Gallici avidissimos, & patriae in pietate, linguis & virtutibus iam luminaria, verum etiam adhuc linguarum cultores vigilantissimos pernovimus. Praeterea etiam, cum in recentiori adhuc memoria mihi beneficia resideant, quibus ante duodecim annos, me vobis praesentem, benignissimè affecistis ; ubi etiam colloquentem me vobis tali animi intentione observastis, ut etiam digniora notatu in (* 3 v°) tabulis concepta, ad usus futuros reservaveritis.

Vos quoque nobilissimi, pietate & virtute studiosi excellentes, cum animi vestri desiderium perspexerim, beneficiorumque vestrorum grata apud me existat memoria, desiderio hisce volui satisfactum, beneficiorum verò cupivi symbolum gratum existere. Atque ita haec & alia sunt, quae me impellunt, ut post Grammaticam Gall. & colloquia Gallico-Latino-Germanica ante biennium à me emissa, hoc Adagiorum meorum opus sub nomine atque patrocinio vestro in lucem ederem, vestrum & nomen & animum eo exornarem. Vos laeti hoc meo qualicumque labore fruimini, atque quâ saepius consuevistis me animi benevolentiam fovere. (* 4 r°)

Valete, Giessae Hassorum ex musaeo meo vii. Idus Junii. Anno M. DC. XII. V.V.V.V.V.N.N.N.N.N. demisse colens

Philippus Garnerius Aurelianensis Gallus, Gall. linguae Profess. publicus. (* 4 v°)

- Lectori benevolo S.P. [Dominici Custodis, 1612]
Praesens Adagiorum & Proverbiorum opus Lector benevole, in lucem placuit emittere, non ut quicquid novi producerem, sed ut partim mea cum aliorum operibus conjungerem, partim gratum animum candido Lectori exhiberem. Cum enim ea, quae hactenus in lucem edidi, adeò avidè quivis Gallicae linguae amans coemerit, ut vix residua eorumdem exemplaria repariantur, gratus & has meas lucubrationes, usui & vitae omnis generis commodas typis committere consultum visum fuit, imprimis cum ipsam energiam & medullam loco seniorum adagiorum & pro- (* 5 r°) verbiorum contineat. Velim autem, si quae minus commodè & eleganter Latine sint reddita, Candidus Lector non in authorem libri, sed in Adagiorum proprietatem (ut quae aliter verti non poterunt) conjiciat ; Si enim ipsemet rem exquisitè discussit, inveniet rem

- non verbotenus, sed ad sententiam posse explicari. Cape itaque & animo benevolo perfrui quod labore & industriâ conquisitum conjeci. Vale (* 5 v°)
- Praestantissimo viro, domino Philippo Garnerio Gall. linguae Professori pub. Proverbia Gallico Latinae edenti S. [Dominici Custodis, 1612]
Dum das Gallorum Latiae proverbia linguae,
Haec hominumque sinis cusa subire manus :
Dum gnomas tradis veterum ; dum aenigmata fingis
Gallica, quâ Latio sint recitanda modo :
Dum praecepta edis Iuveni accommoda menti
Et viva & muta plurima voce doces :
Garneri, mihi crede facis dignissima tanto
Munere, quod summa laude & honore subis.
Unde tibi merito multum Res. debet,
Publica cum quaeras commoda & ipse libris. (* 6 r° / mentionné * 4 r° sur l'exemplaire)
Pare vir, ô simili modò sic prodesse labore
Perge tuo ; ut possis, faxit agatque Deus.
Chunradus Theodoricus Practicae Philosophiae in Academia Gissena Professor. (* 6 v°)
  - Viro clarissimo, Domino Philippo Garnerio Gall. linguae Professori pub. Adagia Gallico-Latina edenti. [Dominici Custodis, 1612]
Exemplar patriae Philippe, linguae,
Amplius vice simplici disertae
Praeclarè meritis de honore linguae
Aeternare tuum, tuaeque gentis
Honorem properas eadem opella
Gallici modo purioris istac
Meros alite flosculos leporis
Cato carpere pollice allaborans,
Festivum, varium, novum, iocosum
Pulchellum, nitidum, elegans, venustum, (* 7 r°)
Tersum, scitulum, amoenum, & expolitum
Dias lucis opus cies ad auras,
Doctorum calido sinu fovendum.
Mactè ! sic patriam beans loquelam
Famae perpetibus vehère pennis
Garneri, patriae decus loquelae.
Iach. Iungis Lubecensis Mathemarum Professor Giessae. (* 7 v°)
  - In adagia gallico-latina clarissimi viri Domini Philippi Garnerii Aurelii Galli, Profess. pub. [Dominici Custodis, 1612]
Garneri bone, Gallicae cathedrae
Praeclarum decus, arduo labore
Quidnunc post aliquos tuos libellos
Excusos, iterum incipis Iuventam (* 8 r° / mentionné * 7 r° sur l'exemplaire)
Informare Academicam Polito
Sermonis, cedo, Gallici Lepore ?
An Proverbiae proferes, griphosve,
Aut si quid simile est, & his & istis ?
Sic : proverbia proferes, & isthaec
Mox pro more tuo, elegantiore
Exponis idiomate, atque in istis

Quis succus siet atque sanguis addes.
 Heu magnum hoc opus, & satis celebri
 Dignum nomine, & optimis quibusque
 Permulum utile, qui modo hanc labore
 Tentant noscere serio loquelam.
 Tu pergas modò publvis Iuventam
 Scriptis erudiisse ; & ab futura est
 Non unquam tibi gloria, & Iehova
 Rectè prospiciet tibi. valet
 Deproperabat M. Christophorus Scheiblerus. Philosop. Profes. Giessae. (* 8 v°)

- Aliud. [Dominici Custodis, 1612]
 Festino fracto, presso, torso ore rotundo,
 Musa dedit Gallis dexteritate loqui.
 Lingua sonat Geticum, sermonem sibila Graecum :
 In charta monstrant verba Latinae typi :
 Grammata nunc fingunt, elidunt plurima, mutant
 Octo scribuntur quatuor indè sonant.
 Praecipitant modo verba foras sua turbinis instar,
 Unum ut de centum vocibus haud capias.
 Hac si delectas lingua, praecepta doceri
 Ex fundamentis ut brevitate queas :
 Consule Garnerium, doctos ejusque libellos,
 Aequandum Gemmis hoc quibus adsit opus. (* 9 r°)
 Hic nisi Francorum speras addiscere linguam,
 Teutonicis rediens dic modo Galle vale.
 Ioannes Rupert Francus LL. St. (* 9 v°)
- Aliud. [Dominici Custodis, 1612]
 Quis non, cui Gallae cordi aurea gratia linguae est
 Te, Garneri, admet ? quis non te laudibus ornet ?
 Tam tuum ab illius madefactum nectare guttur
 Divinos fundit rores & commoda promit
 Commoda per duplicem latè currentia mundum.
 Nuper ut externis dulcissima mella loquela.
 Vestae etiam pareant, nova fundamenta locabas. (* 10 r°)
 Grammaticae ; his vero gemmata superstruxi
 Colloquia, ut venerem si qui audivere loquentem.
 Aut didicisse ipsam haec aut te docuisse fateri
 Credam, nunc vulgas Proverbia, qualia nondum
 Sol oculus mundi vidit. Perge ausibus istis.
 Fama tribis tua facta suis cantabit & ultra
 Clarificum extollet blanditur Amathusidos orbem.

Honors & Amoris ergo f. Giessae
 M. Salomon Codomanus Byrhutinus. (* 10 v°)

- Aliud. [Dominici Custodis, 1612]
 Quamvis, Garneri, venam natura negarit,
 Iam tamen extorquet carmina vera fides.
 Vera fides, inquam, subtiles ritè recessus,
 Gallorum varia dum brevitate doces.
 Et quamvis patulo nomen celebretur in orbe

Quod dederis populo splendida scri- [coquille répétition du vers à l'identique]
 At tamen hisce magis scriptis tua fama vigebit.
 Postquam illis dabitur laus, honor atque decus.
 Et licet hos studiis nomen, laudemque paratam
 Invideant alii, te tamen ista manet.
 Quum, si praeclarus nunc inveniatur amicus
 Musarum, certè is non latitare potest. (* 11 r°)
 Sed, dum sacrati noris sacra dogmata Iuris,
 Et sis Iuridici flosque decusque chovi :
 Non decet ut lateas, Garneri, fautor amice
 Des, honor ut notus fiat in orbe tuus.
 Retrahe musa manum : supera qui sede triumphat
 Faxit, ut erudias pluribus omne solum.

Preeptori suo ut fidelissimo, ita omnibus sibi numeris suspiciendo, adjecit

Ioannes Rupert Nimbsgern, à Lungvelden, Nassovvest, LL.St. (* 11 r°)

- Aliud [Dominici Custodis, 1612]
 Res sanè haud parva est longinquas viseret terras,
 Et varias terraque marique excurrere ad urbes
 Ad pernosendum, queis moribus atque statutis
 Ista vel haec vivat regio, quid victu & amictu
 Exposcat pro more suo Gens ista vel ista.
 Magna igitur, bone Garneri, praecomia laudum,
 Iam meritis dicere, tuo studiosa Iuventus
 Quod discit studio & libris (qui bibliothecam
 Iam dum completerunt multorum) Gallico ut ista
 Quae cupit, haec possit facundo farier ore.
 Hinc et enim facile est longinquas visere terras, (* 11 v°)
 Et varias terraque marique excurrere ad urbes.
 Propositum calidè tu perge urgere, deinceps
 Posteritas puto, nulla foret quae dicere grates
 Cessabit tibi, Garneri, praeclare. valet.

Praeceptori suo omni observantiâ prosequendo apposuit

M. Ioannes Petrus Aucheterus Phorcensis Marchicus, Medicinae St. (* 12 r°)

- A Monsieur Garnier Orleanois Professeur public de la langue Françoise a Giesse, sur ses Proverbes François huitain. [Dominici Custodis, 1612]
 Si j'avoy un sçavoir à mon desir egal,
 J'entonneroy si haut ton los inimitable,
 Qu'il n'y auroit, Garnier lieu en terre habitable
 Où il ne se parlast de toy amy loyal.
 Peindre ton eloquence au jour de la memoire,
 C'est, mon brave Garnier, etermiser (sic) tes ans, (* 12 v°)
 Et changer les fleurons de tes escrits coulas
 Aux honorables fruits d'une Immortelle gloire.

Wilhelmus de Brinc Tremoniaenus.

Les dossiers de la collection

2 sous-collections :

- [1612 - Trésor des proverbes français - Dominicus Custos](#)
- [1625 - Trésor des proverbes français - Jakob de Zetter](#)

Les documents de la collection

2 notices dans cette collection

En passant la souris sur une vignette, le titre de la notice apparaît.

Les documents de la collection :

[1612 - Dominicus Custos - Trésor des proverbes français - Bibliopol-Olomuc](#)

Garnier, Philippe

Mots-clés : [Modèles d'écriture](#)

[1625 - Jakob de Zetter - Trésor des proverbes français - BnF Tolbiac](#)

Garnier, Philippe

Tous les documents : [Consulter](#)

Informations sur la notice

Référence Thresors de la RenaissanceThRen_155

Rédaction de la noticeRéach-Ngô, Anne

ÉditeurAnne Réach-Ngô (UHA, IUF) ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne)

nouvelle)

Citation de la page

Notice du site Thresors de la Renaissance : **Trésor des proverbes français** Anne Réach-Ngô (UHA, IUF) ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle), consulté le 25/12/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/ThresorsRenaissance/collections/show/155>

Collection créée par [Anne Réach-Ngô](#) Collection créée le 26/01/2017 Dernière modification le 21/09/2021